

SENEGALIN METSÄT AAVIKOITUMASSA?

Senegalin tasavalta sijaitsee Atlantin rannalla Länsi-Afrikassa Mauritanian, Malin, Guinean ja Guinea-Bissaun ympäröimänä. Gambia puolestaan on kolmelta puolen Senegalin syleilyssä. Senegal on kooltaan kaksi kolmasosaa Suomesta, mutta sen väestö on yli kaksi kertaa Suomen väestön kokoinen. Niinpä väestön tiheys on yli kolminkertainen Suomeen verrattuna. Senegalin väestö kasvaa 2,1 % vuodessa.

Väestö asuu puoliksi kaupungeissa ja puoliksi maalla. Tällainen väestötilanne matalalla tulotasolla aiheuttaa paineita metsäkadon jatkumiseen.

Hallinnon laatu tärkeä

Senegal on harvoja Afrikan maita, jossa on vallinnut demokraattinen hallinto ja rauhantila jo pitkähkön ajan. Niinpä Senegal on Botswanan ja Mauritiuksen jälkeen vähiten korruptoitunut Afrikan maista.

Egypti ja Ghana yltävät samalle tasolle. Senegal jätti myös rehellisen ja turvallisen vaikutelman vieraillessani siellä esitelmämatkalla viime marraskuussa. Tällainen tilanne maan hallinnossa osaltaan keventää paineita metsäkatoon.

Senegal kuului keskiajan lopulla afrikkalaisiin Mandingo ja Jolof imperiumeihin. Portugali, Hollanti ja Englanti taistelivat uuden ajan alkuvuosisatoina Senegalin kaupan hallinnasta. Senegal oli viimeksi ja pisimpään Ranskan siirtomaana. Se itsenäistyi 1960. Pääkaupunki Dakarin edustalla oleva Goreen saari oli pitkään Afrikan orjakaupan keskuksia. Saari toimi myös linnoituksena ja oli varustettu vahvoin tykein. Goree kuuluu nykyisin Suomenlinnan tavoin UNESCO:n maailman kulttuuriperintö-ohjelmaan. Niinpä siitä on tullut suosittu turistikohde.

Vastasyntyneiden elinajanodote on Senegalissa 56 vuotta, mikä on viisi vuotta Afrikan maiden keskiarvon yläpuolella. Vajaa neljännes senegalilaisista on aliravittuja, kuten Afrikassa keskimäärin. Ensimmäiset lukutaitoiset ilmaantuivat islamin myötä Senegaliin

aiemmin kuin Suomeen. Nykyisin aikuisista miehistä kuitenkin vain 51 % ja naisista 29 % on lukutaitoisia.

Nämä lukemat ovat merkittävästi Afrikan keskimääräistä lukutaitoa alempana. Maapähkinät ovat pitkään olleet Senegalin tärkein vientiartikkeli. Kansantulo henkeä kohden vuodessa on Senegalissa Afrikan keskitasoa eli noin 1800 USD sikäläisen valuutan ostokyvyllä mitattuna.

Metsät erilaisia

Tiedot Senegalin metsävaroista ovat suuntaa antavia, kuten yleensäkin Afrikassa. Metsä on arvioitu olevan vajaat 9 milj. ha. Ne peittävät lähes puolet maa-alasta. Niistä on kuitenkin pääosa avometsiä eli erilaisia puusavanneja. Metsiksi luetaan alueet, joissa puiden latvustot peittävät vähintään 10 % maa-alasta. Puiden pitää täysi-ikäisinä yltää myös vähintään viiden metrin korkeuteen.

Puuviljelmiä on 0,3 milj. ha, pääosin teakiä, eukalyptusta ja akasiaa. Lähes miljoona hehtaaria metsää on hävitetty viimeisinä 15 vuonna. Metsäkadon voidaan odottaa jatkuvan ja jopa nopeutuvan väestön nopean lisääntymisen vuoksi.

Senegalin pohjoispuoliskossa sataa vähiten, joten se on pääosin pensaikkoa ja puolikuivaa Sahelin vyöhykettä. Etelään mennessä sademäärät lisääntyvät. Niinpä eteläisin osa on metsäisintä niin kutsuttua Guinean vyöhykettä. Väliin jää Sudanin vyöhyke, mikä on myös osin metsäistä aluetta. Luontaisten puulajien määrä saattaa tässä vyöhykkeessä yltää vajaaseen sataan, kun se koko maassa on 315. Niistä viisi on uhanalaista. Palmuja esiintyy etenkin rantametsissä. Palmuhan ei ole puu vaan puun näköinen ja kokoinen heinäkasvi. Niitäkin on useita lajeja, kuten kookospalmu,

taatelipalmu jne. Retkelläni Dakarista etelään näin tuota puusavannia sekä palmuja Sudanin vyöhykkeellä.

Maassa harjoitetaan sosialistista metsätaloutta eli valtio omistaa kaikki metsät. Metsähallitus määrittelee kantohinnat hallinnollisesti mataliksi, jolloin myös metsän arvo jää mitättömäksi. Arvotonta helposti hävitetään. Kestävän metsätalouden harjoittaminen ei olekaan kannattavaa. Maassa ei ole juurikaan puun teollista käyttöä, mikä vaikuttaa samaan suuntaan. Myös metsäteollisuustuotteiden tuonti on vähäistä, joten niiden kulutusluvut ovat pieniä.

Metsien käyttö

Polttopuuta hakataan ja käytetään noin 5 milj. m³/v. Sillä on keskeinen merkitys maan energiahuollossa. Polttopuiden ja veden nouto on lähinnä naisten ja lasten työtä. Siihen menee paljon aikaa, mikä osaltaan selittää naisten matalan lukutaidon.

Metsäkadon edetessä noutomatkat jatkuvasti pitenevät. Polttopuut voidaan yleensä hakata avopääsyn periaatteella. Polttopuusta ei valtion metsästä noudettaessa tarvitse maksaa kantohintaa. Kauppiaat hankkivat ja myyvät polttopuita kylissä ja kaupungeissa, jolloin niistä luonnollisesti pitää myös maksaa.

Metsät tuottavat polttopuiden lisäksi talojen rakennustarpeita, lääkekasveja, rehua karjalle, pähkinöitä, hunajaa ym. ravintoa ihmisille, käsitöiden raakaaineita,

riistaa, eläviä eläimiä ja erilaisia puiden mahlan sukuisia aineita. Kaikki nämä tuotteet lisäävät väestön hyvinvointia, mutta metsäkato puolestaan on sitä vähentämässä.

Sahelin vyöhyke eli lähes toinen puoli Senegalista on vähäsateista, kärsii kuivuudesta ja on altista aavikoitumiselle. Senegal on allekirjoittanut Yhdistyneiden kansakuntien maailmanlaajuisen sopimuksen aavikoitumisen torjumiseksi. Puuviljelmistä on 33 000

ha perustettu tuulensuoja-istutuksi aavikoitumista vastaan. Metsät, puut ja pensaat ovatkin eräiden heinien ohella tärkeitä aavikoitumisen torjunnassa.

Senegalissa on neljä laajaa luonnonsuojelualuetta. Maan metsistä lähes neljännes on suojeltuja. Tässä mielessä metsä ja luontomatkailulla on hyvät näkymät. Pitkät hietikot Atlantin rannoilla huojuvine palmuineen houkuttelevat osaltaan matkailijoita. Merivesi muistuttaa lämpötilaltaan Suomen kesäisiä vesiä pohjoisesta tulevan kylmän merivirran vuoksi. Kesä-lokakuun keskimääräinen maksimilämpötila on Dakarissa + 28 ja jouluhelmikuun keskimääräinen minimilämpötila on + 17 astetta. Marraskuun lopulla iltapäivälämpötilat nousivat kuitenkin vielä yli +30 asteen.

Metsien tulevaisuus

Marraskuisen matkani päätarkoitus oli osallistua Ekologinen Jalanjälkiympäristöjärjestön seminaariin Dakarissa. Siellä seitsemän Länsi-Afrikan maan osanottajat pohtivat järjestön johdolla ympäristön kantokyvyn säilymistä tuotannon ja kulutuksen paineissa. Pidin siellä esitelmän Afrikan metsäkadon syistä ja kehitysarvioista. Huono hallinto, sosialistinen metsätalous, korruptio, matala tulotaso, nopea väestönkasvu ja puuttuvat kantohintamarkkinat sekä maatalouden matala tuottavuus ylläpitävät noissa maissa metsän ja ympäristön huonontumispaineita.

Takaperoinen kierre, jossa köyhyys heikentää ympäristöä ja heikentynyt ympäristö puolestaan lisää köyhyyttä, pitäisi katkaista. Senegalin ja Afrikan metsien tulevaisuus ei näytä valoisaalta. Parissa vuosikymmenessä omien tutkimusteni mukaan Afrikan luonnonmetsien ala tulee supistumaan 30-50 % nykyisestä. Puuviljelmien perustaminen on ollut vähäistä poliittisten riskien vuoksi. Senegalin metsillä on ehkä kuitenkin

enemmän toivoa kuin muualla Afrikassa. Aavikoituminen on sielläkin jatkuvana uhkana kunnes metsäkato saadaan pysähtymään.

Matti Palo

Vapaa tutkija, matti.palo@welho.com (Loppiaisena 2007)